

De Waarheidsvriend

Wekelijkse uitgave van de Gereformeerde Bond

20
2024

16 mei

Bijlage

Informatie voor de jaarvergadering 2024

Jaarverslag

*Overzicht over de periode van
1 mei 2023 tot 1 mei 2024 | p. 2*

Geldstromen in 2023

*Balans en
exploitatieoverzicht | p. 13*

Jaarverslag

over de periode van 1 mei 2023 tot 1 mei 2024

Dit jaarverslag heeft betrekking op de periode van 1 mei 2023 tot 1 mei 2024 en geeft verantwoording van de activiteiten die de medewerkers en het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond hebben georganiseerd of waar het bestuur bij betrokken is.

Tekst: A. Zwerus

Vereniging

1. Hoofdbestuur

Het hoofdbestuur vergaderde acht keer in de Nieuwe Kerk in Nieuwerkerk aan den IJssel en een keer in Barneveld. Het dagelijks bestuur vergaderde zes keer op het kantoor in Apeldoorn en drie keer in Zeist. De huidige samenstelling van het hoofdbestuur is: ds. J.A.W. Verhoeven, Krimpen aan den IJssel, 1e voorzitter; ds. J.J. ten Brinke, Oud-Beijerland, 2e voorzitter; A. Zwerus, Emst, secretaris; L.P. de Wit, Bergambacht, penningmeester; ds. J.C. Breugem, Ede; mr. P.C. Knook, Kloetinge; dr. R.W. de Koeijer, Waddinxveen; ds. J. Muller, Bleskensgraaf; ds. P. Nobel, Noordwijk; ds. J.C. Schuurman, Putten; ds. J.W. Verboom, Apeldoorn; prof. dr. M.J. de Vries, Papendrecht; ds. W.J. Westland, Katwijk aan Zee; ds. M.K. de Wilde, Nunspeet.

Kernthema's

Het bestuur heeft zich tot doel gesteld om met regelmaat de volgende kernthema's te agenderen: 1. het ambt, 2. de Heilige Schrift, 3. de gemeente, 4. de prediking en liturgie, 5. de kerk, 6. de belijdenis en 7. het christelijk onderwijs. Op deze manier blijven we op de hoogte van de ontwikkelingen rondom deze thema's en kunnen we ze zorgvuldig overdenken.

Jaarthema

In 2023 hadden we het jaarthema 'Zie, Hij komt'. Voor 2024 hebben we gekozen voor het thema 'Hoor, Hij spreekt'. Dit thema daagt ons uit om het gezag van Gods Woord boven ons gevoel te plaatsen. Ons verlangen is dat het spreken van God in Zijn Woord door velen wordt gehoord, en ook wordt bewaard in hun hart.

Strategisch organisatieplan

Het bestuur heeft onlangs een nieuw strategisch organisatieplan vastgesteld, omdat er in de organisatie enkele ingrijpende ontwikkelingen zijn:

- Pensionering van medewerkers: Vanwege aanstaande pensionering zullen er veranderingen plaatsvinden in het personeelsbestand.
- Overgang naar een nieuw administratiesysteem: Het stopzetten van support voor administratie- en CRM-softwarepakketten heeft geleid tot de overstap naar een geheel nieuw administratiepakket. Dit heeft consequenties voor de toekomstige organisatie.
- Wisseling van hoofdredacteur: De algemeen secretaris treedt terug als hoofdredacteur van *De Waarheidsvriend* in de loop van 2024. Het bestuur heeft dr. H. Dijkgraaf uit Rijssen per 1 augustus als zijn opvolger benoemd.
- Relocatie: Door wijziging in personeelssamenstelling is gebleken dat de huidige locatie niet langer voldoet. Het bestuur is op zoek naar een centraal gelegen locatie in Nederland om efficiënter te werken en betere werk- en vergaderplekken te bewerkstelligen.

Het strategisch organisatieplan is een belangrijk hulpmiddel om de koers van de organisatie te bepalen en de visie en missie te realiseren. Het zal de komende tijd richting geven aan de activiteiten en besluitvorming binnen de organisatie.

Aanpassing statuten

De Wet bestuur en toezicht (WBTR) vereist dat we onze statuten actualiseren. Tijdens de jaarvergadering heeft het bestuur de voorgestelde conceptstatuten ingetrokken om te voldoen aan enkele verzoeken die tijdens de vergadering zijn geuit. Deze nieuwe conceptstatuten zullen ter goedkeuring worden voorgelegd aan de leden tijdens de jaarvergadering in 2024.

2. Medewerkers

De Gereformeerde Bond heeft de volgende (parttime) medewerkers in dienst:

- Mw. M. Hovius-van den Berg: Zij vervult de rol van secretaresse.
- Dhr. W.H.C. Loedeman: Als bureausecretaris is hij verantwoordelijk voor personeelszaken, de organisatie van het kantoor en draagt hij zorg voor het onderhoud van de website.
- Dhr. G. Renden: Hij verzorgt de financiële en boekhoudkundige verslaglegging en ondersteunt de overgang van het oude naar het nieuwe softwarepakket. Op 1 oktober vierde hij zijn 12,5-jarig jubileum.

- Dhr. R.M. Schreur: Hij ondersteunt de redactie bij het redigeren van *De Waarheidsvriend* en het actueel houden van de website van *De Waarheidsvriend*.
- Drs. P.J. Vergunst: Hij bekleedt de functie van algemeen secretaris en is tevens hoofdredacteur van *De Waarheidsvriend*.
- Mw. M.M.C. van der Wind-Baauw: Zij is eindredacteur van *De Waarheidsvriend*.

Zowel de algemeen secretaris als de bureaussecretaris is verantwoordelijk voor de voorbereiding van de bestuursvergaderingen en de uitvoering van alle genomen besluiten. Daarnaast dragen zij bij aan de toerusting van de gemeenten en bijbehorende activiteiten.

Voorlichting en werving

Dhr. J. Peters uit Zoetermeer beëindigt per 1 juni zijn werkzaamheden als voorlichter van de Gereformeerde Bond vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Wij danken hem voor zijn grote inzet in de afgelopen jaren. Op dit moment beraadt het bestuur zich over de manier waarop in de toekomst nieuwe leden en abonnees voor *De Waarheidsvriend* geworven kunnen worden. We doen een beroep op de vele contactpersonen om creatief in hun eigen gemeente het werk van de Gereformeerde Bond onder de aandacht te brengen. Kerkenraden kunnen tegen een gereduceerd tarief een collectief abonnement afsluiten. Ledenwerfacties blijven noodzakelijk om nieuwe abonnees aan te trekken om een natuurlijk verloop op te vangen en zo mogelijk groei te realiseren.

3. Leden, afdelingen en gemeenten

Leden

Op 1 april telde de Gereformeerde Bond 7664 leden. We zijn dankbaar voor dit aantal, maar gezien het grote aantal leden van de Protestantse Kerk dat zich tot onze beweging rekent, zou een aanzienlijke groei mogelijk moeten zijn.

Afdelingen

Op dit moment zijn 37 plaatselijke of regionale afdelingen van de Gereformeerde Bond actief. De algemeen secretaris onderhoudt contact met de afdelingen en gemeenten. Deze afdelingen organiseren bijeenkomsten in hun eigen omgeving.

Jaarvergadering

Op 23 mei vond de jaarlijkse ledenvergadering plaats in Putten. Voorzitter ds. J.A.W. Verhoeven opende de bijeenkomst met een inspirerend woord over 'Gewoon hervormd'. Hij ging dieper in op de kernvraag: wat beweegt de Gereformeerde Bond ten diepste? Daarnaast deed hij een oproep aan de Protestantse Kerk om zich actief in te zetten voor eenheid met andere kerken, omdat de tijd daarom vraagt. Tijdens de vergadering waren er geen vacatures of aftredende bestuursleden. Dr. P. Veerman sprak vervolgens over het jaarthema

'Zie, Hij komt', waarin de wederkomst van Christus centraal staat. Aan de hand van drie gebeden - 'Mijn ziel verwacht de Heere', 'Uw Koninkrijk kome' en 'Ja, kom Heere, ja, kom haastig' - belichtte ds. Veerman de verschillende facetten van dit thema. Het moderamen van de Protestantse Kerk in Nederland was helaas verhinderd, maar via een videoboodschap werden de aanwezigen tijdens het middagprogramma toegesproken door scriba dr. R. de Reuver. Tot slot deelde Asaf Pelled, een Messiasbelijdende Joodse evangelist, zijn ervaringen over dagelijkse gesprekken met Joden en zijn urgente missie om zijn volk over Jezus te vertellen.

Dr. Veerman

Steunfonds gemeenten

De Commissie Steunfonds onderhoudt jaarlijks contact met een wisselend aantal gemeenten. Tijdens deze bezoeken worden niet alleen financiële vraagstukken besproken, maar ook pastorale aangelegenheden en mogelijkheden voor toerusting binnen de gemeente. Daarnaast komen specifieke onderwerpen aan bod, zoals vergoedingen voor gastpredikanten, kosten voor de tweede zondagsdienst en uitgaven voor gebouwbeheer.

Vanuit deze brede context adviseert de commissie het hoofdbestuur over het verstrekken van financiële garantstellingen of donaties aan gemeenten die onvoldoende middelen hebben om predikantsplaatsen in te vullen. De commissie onderhoudt nauw contact met de dienstenorganisatie en de classicale colleges voor de behandeling van beheerszaken (CCBB's) om gezamenlijk mogelijkheden te verkennen om gemeenten te ondersteunen.

Daarnaast biedt de commissie advies aan financieel sterke gemeenten bij het langdurig ondersteunen van gemeenten die kampen met financiële uitdagingen. De commissie bestaat uit ds. J.C. Schuurman (voorzitter), A. Wolswinkel (secretaris), J. Gelderblom, G. Oosterwijk en H. Veldhuis.

Publicaties

4. Websites

De Gereformeerde Bond onderhoudt vier websites:

- 1 gereformeerdebond.nl: Deze website biedt toegang tot de uitgebreide database van de Gereformeerde Bond. Naast adressen van predikanten vind je hier informatie over uiteenlopende onderwerpen, zoals Israël, doop en avondmaal, geloofsleer en ambt. Ook is een overzicht van de boekjes uit de Artiosreeks hier beschikbaar.
- 2 dewaarheidsvriend.nl: Op deze website kun je je aanmelden als abonnee en de digitale editie van *De Waarheidsvriend* lezen.
- 3 theologiareformata.nl: Deze website biedt theologische bronnen en artikelen voor verdieping en studie.
- 4 cornelisgraaflandcentrum.nl: Hier vind je informatie over het Cornelis Graafland Centrum, dat zich richt op theologische vorming en bezinning.

Via deze websites kun je niet alleen informatie vinden, maar ook actief bijdragen aan de missie van de Gereformeerde Bond door bijvoorbeeld donaties te doen.

5. De Waarheidsvriend

Papieren editie en website

De Waarheidsvriend is de wekelijkse uitgave van de Gereformeerde Bond. Tussen mei 2023 en april 2024 verscheen het blad 48 keer. De verkoop van advertentieruimte in *De Waarheidsvriend* wordt verzorgd door acquireur dhr. G. Verweij. De opmaak van het blad wordt verzorgd door ReproVinci bv uit Schoonhoven, terwijl Vellendrukkerij BDU bv in Werkendam het drukwerk voor haar rekening neemt. In 2023 was de algehele bezorging in handen van PostNL. Sinds 1 januari 2024 wordt, waar mogelijk, de bezorging uitgevoerd door Erdee Distributie, onderdeel van EMG te Apeldoorn. Adressen die buiten deze bezorgservice vallen, worden nog steeds door PostNL afgehandeld. Abonnees op de nieuwsbrief ontvangen wekelijks informatie over de inhoud van het nieuwe nummer via de digitale nieuwsbrief. De redactie brengt daarnaast op X, CVandaag en Facebook de inhoud van het blad onder de aandacht. Naast de papieren editie wordt *De Waarheidsvriend* digitaal aangeboden op de website van de Gereformeerde Bond en via de app Digibron Actueel. De volledige inhoud van ons weekblad wordt een halfjaar na verschijnen vrij beschikbaar gesteld via onze eigen website en Digibron.nl.

Inhoud

De Waarheidsvriend biedt een rijke variatie aan inhoud. Wekelijks kun je een inspirerende meditatie verwachten, het jaarthema wordt uitgelicht en besproken en actuele gebeurtenissen komen aan bod. Er wordt geschreven over ontwikkelingen en activiteiten binnen de Protestantse Kerk, over Israël en de verbondenheid met het Joodse volk en er is bijzondere aandacht voor de christelijke feestdagen en hun betekenis.

Thema's

In de themanummers kwamen de onderwerpen 'Slavernij', 'Israëlzondag' en 'Onze ziel' aan bod. Daarnaast verschenen er drie extra themabrochures: 'Blijdschap in de gemeente' (39 - ds. A. Visser), 'Omgaan met neergang' (40 - ds. G. Lustig) en 'Leven uit de beloften' (41 - ds. A.P. Pors).

Abonnees

Op 1 april 2024 telde *De Waarheidsvriend* 8515 abonnees. Het hoofdbestuur zet zich in om het lezen van *De Waarheidsvriend* voor iedereen toegankelijk te maken. Daarom streeft men naar een aboneeprijs van ongeveer 1 euro per week, zodat iedereen kan genieten van een prachtig blad vol geloofstoerusting en kerkelijke actualiteit.

Redactie

De redactie van *De Waarheidsvriend* bestaat uit ds. C.H. Hogendoorn, dr. G. Leertouwer, drs. P.J. Vergunst (hoofdredacteur), ds. J.A.W. Verhoeven en mw. M.M.C. van der Wind-Baauw (eindredacteur).

6. Theologia Reformata

Inhoud

Theologia Reformata is een Nederlandstalig, wetenschappelijk theologisch tijdschrift voor gereformeerde theologie en daarmee uniek in zijn soort. Het verschijnt ieder kwartaal en heeft momenteel 659 abonnees. Elk nummer biedt enkele grotere wetenschappelijke artikelen en een meditatie. Actuele zaken in kerk en theologie worden belicht in de reflexen en in een focusartikel komen belangrijke publicaties, boekbesprekingen en -aankondigingen aan de orde. In de voorbije jaargang zoomde nummer 2/66 in op 'Verzoening door voldoening' en was nummer 3/66 een themanummer over 'Heil', terwijl nummer 4/66 gewijd was aan 'Sport'. Jaargang 67, nummer 1 handelt over verbond en prediking. De artikelen zijn één jaar na verschijnen te raadplegen via de digitale omgeving van *University of Groningen Press*. Ook oudere jaargangen zijn hier geheel of gedeeltelijk beschikbaar. Meer informatie vind je op gereformeerdebond.nl/theologia-reformata.

Redactie

De redactie wordt gevormd door theologen uit verschillende kerkelijke kringen:

- Gereformeerde Bond in de Protestantse Kerk (prof. dr. H. van den Belt, prof. dr. G. van den Brink, dr. A.J. Kunz, prof. dr. W.H.Th. Moehn en voorzitter dr. T.T.J. Pleizier)
- Christelijke Gereformeerde Kerken (prof. dr. M.J. Kater en prof. dr. H.G.L. Peels)
- Nederlandse Gereformeerde Kerken (dr. R.T. te Velde en drs. R.W.N. Kuil)
- Hersteld Hervormde Kerk (prof. dr. W. van Vlastuin).
- Dr. R.P. de Graaf is redactiesecretaris.

7. Artios-reeks

Boekenserie

De Artios-reeks biedt boekjes die specifiek bedoeld zijn om gemeenteleden en kerkenraden toe te rusten vanuit de Bijbel. Enkele recente mutaties in deze serie:

- *Eigendom van God. Onze relatie tot Israël toegelicht voor een nieuwe generatie* (P.J. Vergunst, red.)
- Eerste druk
- *De gemeente en jij. Wat de christelijke gemeente voor jou kan betekenen en andersom*, (S.J. Verheij)
- Eerste druk
- *Leven als vrienden* (Herman van Wijngaarden)
- Tweede druk
- *De Bijbel open in het pastoraat* (M.J. Tekelenburg)
- Tweede druk
- *Geleefd geloof. Omgang met God in deze tijd* (J. Hoek)
- Tweede druk

- *Hoop en heiliging. Leven met Christus in de tussen-tijd* (J.A.W. Verhoeven) - Derde druk
- *Op zoek naar vreugde in het ambt* (P.J. Vergunst, red.) - Vijfde druk
- *Genade als erfgoed. Het bijbelse recht van de kinderdoop* (A.J. Mensink) - Tiende druk

Deze boekjes bieden waardevolle inzichten en praktische handvatten.

Bijbelstudieboekjes

In het afgelopen jaar zijn van onderstaande titels een eerste of herdruk verschenen:

- *Het oog gericht op Jezus. Bijbelstudies over de brief aan de Hebreëën*, (H.I. Methorst) - Eerste druk
- *Koning, bidder, bouwer. Bijbelstudies over Salomo*, (C. Boele) - Tweede druk
- *Houd stand! Bijbelstudies over de wapenrusting van God*, (J.J. ten Brinke) - Derde druk
- *Goudaders. Bijbelstudies uit de brief aan de Romeinen*, H. van den Belt - Derde druk
- *Drama, spanning en vernieuwing. Bijbelstudies over Nehemia*, (J.W. Verboom) - Vierde druk
- *De Mensenzoon, Die dient. Bijbelstudies over Markus*, (M. Maas) - Zesde druk
- *Leven bij de Dag. Bijbelstudies uit Joël en Habakuk*. (J.J. ten Brinke) - Zevende druk
- *Goudkoorts. Bijbelstudies uit de brief aan de Romeinen (1)*, (H. van den Belt) - Zesde en zevende druk

Redactie

De redactie wordt gevormd door ds. J.J. ten Brinke, ds. C.H. Hogendoorn en drs. P.J. Vergunst.

8. Andere publicaties

Het hoofdbestuur heeft de brochure *Pastoraat. Ik zie naar je om* (J. Belder) uitgegeven. Deze uitgave bevat toerusting over het zelfverstaan van de ambtsdrager, bijdragen die het welzijn van de gemeente betreffen en informatie over ethische thema's.

Onder redactie van P.J. Vergunst verscheen het boekje *U bent de God Die roept*, waaraan in totaal dertien schrijvers hebben meegewerkt. Dit boekje is geschreven om gemeenteleden die openbare belijdenis van het geloof afleggen te bemoedigen en toe te rusten. Op de website van de Gereformeerde Bond staat een aantal preken die te downloaden en eventueel te gebruiken zijn als een voorganger onverwachts een kerkdienst niet kan leiden.

9. Herziene Statenvertaling

In opdracht van het hoofdbestuur zet de Stichting Herziene Statenvertaling zich voortdurend in om de Bijbel betrouwbaar te houden en verstaanbaar te verbeteren en deze te verspreiden. Met regelmaat vindt er gezamenlijk overleg plaats tussen het stichtingsbestuur en het hoofdbestuur. Op 24 januari heeft het hoofdbestuur met het stichtingsbestuur vergaderd over de voortdurende revisie en de leesbaarheid van

de Bijbel voor de nieuwe generatie. Het stichtingsbestuur bestaat uit: drs. G. Bergacker (secretaris), ds. W.J.C. van Blijderveen, ds. L.A. den Butter, dhr. A.C. Kronenburg (penningmeester), dr. H. de Waard, ds. W.J. Westland (voorzitter) en ds. M.K. de Wilde.

Kerk

10. Protestantse Kerk in Nederland

Op 18 mei reageerde het bestuur met een open brief op een nieuwsbrief van de Protestantse Kerk over de Nakba, de verdrijving van Palestijnen in 1947-1948. Het bestuur uitte gevoelens van vervreemding omdat ten tijde van de nieuwsbrief juist stil gestaan werd bij de wonderlijke terugkeer van het Joodse volk.

Op 1 november reageerde het hoofdbestuur via een open brief op een oproep van scriba dr. R. de Reuver van de Protestantse Kerk. De oproep was om gemeentelieden te laten deelnemen aan de klimaatmars in plaats van hun eigen gemeente te bezoeken. Het bestuur ervoer vervreemding door deze oproep en bekritiseerde de verzwaging van de kerk en actiegroepen. Op 14 februari sprak de algemeen secretaris opnieuw met dhr. J. Venus, projectleider over de bezinning op de ambtsvisie. Onderwerpen waren het beroepsprofiel van predikant en pastor, de notitie 'Lichter op pad. Samen op zoek naar een structuur die past bij een toekomstgerichte kerk' die de bestuurskracht en structuur in de kerk behandelt en vragen rond een toekomstgerichte synode.

Op 5 maart voerde de algemeen secretaris een gesprek met directeur ing. G.J. de Groot en mw. ds. F. de Kok, programmaleider van 'Vitale roeping'. Hierbij kwamen de subsidiebijdragen van de kerk en de verantwoording voor verrichte activiteiten ter sprake.

Synode

Op 17 en 18 november vond de Generale Synode van de Protestantse Kerk in Nederland plaats. Tijdens deze vergadering is onder andere gesproken over het waarborgen van de Lutherse traditie ten behoeve van het geheel van de Protestantse Kerk, over de beroepsprofielen van predikant en pastor, over de notitie *Als pelgrims onderweg met Joden en Palestijnse christenen*, over het niet naleven van kerkordelijke bepalingen en over seksualiteit, genderidentiteit, huwelijk en relaties. Op 8 februari heeft de synode een extra vergadering gehouden over de beroepsprofielen van predikant en pastor en de nota *De weg van het ambt, een stap voorwaarts* aanvaard. Op 19 en 20 april vergaderde de synode opnieuw. Tijdens deze vergadering werd mw. ds. T. Bouw uit Zaltbommel benoemd als nieuwe preses per 1 juni. Verder werd opnieuw gesproken over de nota *Uw Koninkrijk kome. Als pelgrims onderweg met Joden en Palestijnse christenen* en over seksualiteit, huwelijk en relaties. Daarnaast werd gesproken over een eigen bacheloropleiding van de PThU en besloot de synode tot een verplichte VOG voor onder meer ambtsdragers per 1 juli 2025.

Classicale vergaderingen

De algemeen secretaris heeft periodiek contact met verschillende classispredikanten, als de situatie van een gemeente of een predikant hiertoe aanleiding geeft.

Theologisch onderwijs

11. Commissie Theologie

De Commissie Theologie heeft als taak om te monitoren of er in Nederland voldoende plekken blijven waar jonge mensen op academisch, confessioneel en geestelijk vlak worden geschoold voor een taak in Gods Koninkrijk, met name als predikant. De commissie voert gesprekken met onderwijsinstanties, volgt ontwikkelingen, begeleidt hoogleraren en aio's (assistenten in opleiding) waar nodig, en adviseert het hoofdbestuur over beleidskwesties. Op dit moment maken prof. dr. H. van den Belt (die de plaats innam van prof. dr. F.A. van der Duijn Schouten), ds. A. van Lingen, prof. dr. M.J. Paul, drs. P.J. Vergunst en ds. W.J. Westland (voorzitter) deel uit van de commissie. Er vindt periodiek overleg plaats met de Protestantse Theologische Universiteit (PThU) over de Amsterdamse leerstoel van de Gereformeerde Bond alsook met de decaan van de Vrije Universiteit.

12. Cornelis Graafland Centrum

Het CGC is een academisch onderzoeksplatform op het gebied van gereformeerde theologie, met een focus op de hervormd-gereformeerde traditie. Na de benoeming van prof. dr. H. van den Belt aan de Theologische Universiteit Apeldoorn (TUA) is de positie van directeur vacant. Dr. P. Veerman is als onderzoeker en docent Praktische Theologie verbonden aan het CGC. Het centrum richt zich op drie belangrijke themavelden: 1. Gereformeerde hermeneutiek, onder leiding van prof. dr. M.J. Paul. 2. Profetie en profetische prediking, met dr. C.M.A. van Ekris als verantwoordelijke. 3. Ecclesiologie en belijdende teksten, waarbij prof. dr. W.H.Th. Moehn betrokken is. Daarnaast heeft het CGC een onderzoeksproject opgezet met de titel 'Preken als Bron'. Ds. H.B. van der Knijff is aangesteld als promovendus en is één dag per week vrijgesteld voor dit doel. Dr. P. Veerman begeleidt hem. Het hoofdbestuur overweegt momenteel in afstemming met de PThU en de TUA de benoeming van een tweede en derde promovendus. Jaarlijks organiseert het CGC de Cornelis Graaflandlezing. Op 30 november vond deze plaats in de Sint Janskerk in Gouda. Dr. A.J. Kunz hield een lezing over het onderwerp 'Zwanger van Woorden. God en Mens in Cornelis Graaflands preken.'

13. Hoogleraren en docenten PThU Amsterdam

Prof. dr. W.H.Th. Moehn bekleedt voor 0,4 fte de leerstoel Geschiedenis van het gereformeerd protestantisme aan de vestiging Amsterdam van de Protestant-

se Theologische Universiteit (PThU). Zijn onderzoek richt zich op twee belangrijke terreinen: 1. Ontsluiting van de geschriften van Guido de Brès: De uitgave van *Het wapen van het christelijk geloof* is voltooid, en momenteel bevindt het werk aan een tweede geschrift tegen de Dopers zich in de opstartfase. 2. Project *The Dynamics of the Classical Reformed Liturgy in the Netherlands; its Texts and their History*: Dit project onderzoekt de klassiek-gereformeerde liturgie in Nederland, inclusief de teksten en hun geschiedenis. In het afgelopen jaar heeft hij het vak Symboliek (theologie van de belijdenisgeschriften) verzorgd en heeft hij een aantal studenten begeleid bij het schrijven van hun masterthesis. Bovendien zijn de voorbereidingen voor de verhuizing naar Utrecht in volle gang.

PThU Groningen

Dr. T.T.J. Pleizier, docent Homiletiek en Pastoraat aan de vestiging Groningen van de Protestantse Theologische Universiteit (PThU), onderzoekt de bijdrage van kerkelijke zielzorg aan de samenleving. Dit onderzoek is van belang voor de opleiding tot predikant, maar ook voor de toerusting van de gemeente. De Gereformeerde Bond ondersteunt dit onderzoek gedurende een periode van vier jaar.

PThU College van bestuur

Op 8 november hebben ds. A. van Lingen en P.J. Vergunst namens de Gereformeerde Bond een gesprek gevoerd met een afvaardiging van het college van bestuur van de PThU. Er is onder andere gesproken over het ambt en de theologische opleiding van de pastor, over de wens van studenten om meer diepgang van het onderwijs, met name in bijbelse theologie en dogmageschiedenis, en over veiligheid in de omgang met elkaar.

Vrije Universiteit Amsterdam

Prof. dr. H. van den Belt is per 1 november 2023 voor 0,5 fte benoemd tot hoogleraar Systematische theologie aan de Theologische Universiteit Apeldoorn. Daarnaast blijft hij als hoogleraar Systematische theologie verbonden aan de Faculteit Religie en Theologie van de Vrije Universiteit Amsterdam.

Deze nieuwe situatie heeft geleid tot een verandering in de financiering van zijn werkzaamheden aan de VU, namelijk de beëindiging van de financiële bijdrage van de Gereformeerde Bond. Hierdoor is er geen formele lijn meer tussen de Gereformeerde Bond en het hoogleraarschap van prof. Van den Belt. Het hoofdbestuur beraadt zich momenteel over deze ontwikkeling.

We zijn prof. Van den Belt dankbaar voor zijn toewijding en hartelijke betrokkenheid bij het werk van de Gereformeerde Bond. Hoewel de formele band met zijn hoogleraarschap is verbroken, hopen we via informele contacten en de geestelijke verbon-

Prof. Moehn

denheid nog steeds gebruik te kunnen maken van elkaars gaven en expertise.

Dr. P. Veerman is voor 0,5 fte werkzaam als docent aan de faculteit Religie en Theologie van de Vrije Universiteit Amsterdam. Hij versterkt de faculteit en het aan de faculteit gevestigde Cornelis Graafland Centrum (CGC) als onderzoeker en docent Praktische theologie. Deze aanstelling wordt voor tachtig procent gefinancierd door de Gereformeerde Bond. Binnen het onderzoeksprogramma 'Preken als Bron' richt hij zich op catechismuspreken over de tweede bede van het Onze Vader 'Uw Koninkrijk kome'. Dr. Veerman is verantwoordelijk voor het onderwijs inleiding praktische theologie in de bachelor en participeerde als docent in een collegereeks over het avondmaal. Voor de masterstudenten coördineerde hij colleges over reformatorische en evangelische theologie waarin hij samen met andere docenten onderwijs gaf. Naast zijn aanstelling aan de VU is dr. Veerman voor 0,5 fte onderzoeker en docent Praktische theologie aan de Theologische Universiteit Apeldoorn. Op 8 november hebben ds. A. van Lingen en drs. P.J. Vergunst een gesprek gevoerd met een delegatie van de faculteit Religie en Theologie van de Vrije Universiteit in Amsterdam. Tijdens dit gesprek is onder andere gesproken over het belang van een goede verankering van de theologische discipline en over het CGC.

14. Promovendi

Promotie

Op 25 maart promoveerde mw. T. Boele-Noort aan de Theologische Universiteit Apeldoorn op het proefschrift *Zicht op tucht. Een praktisch-kerkrechtelijk onderzoek naar visies op en praktijken van kerkelijke tucht volgens predikanten binnen het gereformeerd protestantisme*. De promotoren waren prof. dr. H. J. Selderhuis en tot zijn overlijden in 2022 ook prof. dr. H. Geertsema.

Aio's

Sinds 2019 werken aan de PThU twee assistenten in opleiding aan het onderzoeksproject over de liturgische formulieren, dat onder andere onder leiding van prof. dr. W.H.Th. Moehn staat. De Gereformeerde Bond financiert vijftig procent van hun salaris. Het onderzoek van Wouter Kroese richt zich op een reconstructie van de ontstaansgeschiedenis (1566-1639) van het klassiek-gereformeerde doopformulier, met een focus op de veelheid van (verschillende) tekstedities, (kerkelijke) revisie en attestatie. Dhr. Kroese is momenteel bezig om zijn proefschrift af te ronden; zijn dienstverband eindigde in oktober. Sam Zwemer doet in het kader van hetzelfde project onderzoek naar de ontstaansgeschiedenis en de bijbels-theologische onderbouwing van het klassiek-gereformeerde avondmaalsformulier. De titel van zijn onderzoek luidt 'De functie van Bijbelgebruik in het gereformeerde avondmaalsformulier tegen de

achtergrond van het gereformeerde geloofsonderwijs in de zestiende eeuw'. Beide aio's hebben inmiddels enkele wetenschappelijke artikelen gepubliceerd.

15. Studenten

Studieweek

In Elspeet werd de jaarlijkse studieweek gehouden van 21 tot en met 24 augustus. Het was de laatste keer dat dit gebeurde onder leiding van ds. D.C. Floor en mw. T. Floor-van Essen. Tien jaar lang heeft dit predikantsechtpaar deze taak met veel inzet en passie vervuld en het hoofdbestuur alsook de studenten hebben woorden van dankbaarheid uitgesproken. Het thema voor deze week was 'Leven en sterven in het licht van de eeuwigheid'.

Na de opening door ds. J.A.W. Verhoeven, die sprak over het spreken over de eeuwigheid, heeft ds. A.J. Mensink aandacht gegeven aan het leven en werken van oud-voorzitter dr. A. van Brummelen. Prof. dr. M.J. Paul sprak over het leven na de dood in het Oude Testament. Dr. A.J. van den Os ging in op het spreken over hemel en hel en Christus' wederkomst in het Nieuwe Testament. Verder werd gesproken over roeping en het ambt door ds. M. Krooneman uit Urk. Verder spraken dhr. J. Kranendonk en mw. M.B. Buitink-Visser over het werk van de HGJB en heeft dr. G.A. van den Brink gesproken over de stervenskunst bij Maarten Luther. Prof. dr. H. van den Belt behandelde in een soort werkcollege de systematische-theologische vragen en ds. M. Goudriaan heeft gesproken over hoe het thema in de prediking en ook in een rouwdienst aan de orde kan komen. Op de laatste dag behandelde dr. A.A. Teeuw vanuit de medische ethiek het onderwerp en dr. J. de Jong-Slagman hield de laatste lezing, over de plaats van de dood in de literatuur.

De voorbereidingscommissie heeft afscheid genomen van student A. van der Werf. Hij is opgevolgd door P. Camfferman.

Ontmoetingsdag studenten

Op 19 december vond in Nijkerk de jaarlijkse ontmoetingsdag voor studenten theologie plaats. Ongeveer vijftig studenten waren aanwezig, en het centrale thema van de dag was 'God doet recht'.

Na de openingswoorden van dagvoorzitter ds. J.J. ten Brinke hield ir. J.J. Vreugdenhil een inleiding over het onderwerp 'Roep tot gerechtigheid'. Hij sprak onder andere over de roeping van de kerk en van christenen om onrecht aan de kaak te stellen, te benoemen en te strijden. Vervolgens hield dr. A. Versluis een theologische inleiding over het dagthema, gebaseerd op het bijbelboek Deuteronomium.

Colleges homiletiek

Dit jaar werden er in Nijkerk weer enkele colleges homiletiek georganiseerd om studenten theologie extra toe te rusten op het gebied van predikkunde.

Dr. Boele

Prof. dr. M.J. Kater besprak met de studenten hoe je zonde ter sprake brengt in de prediking, terwijl prof. H. van den Belt een college verzorgde over preken met betrekking tot Gods voorzienigheid en een ander college over prediking als sleutel tot Gods Koninkrijk. Daarnaast werd er stilgestaan bij een passage uit à Brakels *Redelijke Godsdienst* over het geordineerde ambt. Dr. P. Veerman gaf een college over 'Preken op Pasen', waarbij onder andere werd gesproken over de relatie tussen heilsfeiten en heilsbetekenis.

Theologische studentenvereniging

Elk jaar vindt er een overleg plaats tussen het dagelijks bestuur en een afvaardiging van het bestuur van Voetius (Amsterdam). Op 21 september had P.J. Vergunst een gesprek met het bestuur van Voetius. Men is dankbaar voor de inschrijving van vijf nieuwe leden. Tijdens het overleg kwam onder andere de kwaliteit van het onderwijs ter sprake. Het in 2010 opgerichte dispuut Bonifatius in Groningen is opgeheven.

Gesprekken met studenten

Mr. P.C. Knook en ds. J.C. Schuurman voerden de gesprekken met de studenten theologie die het hoofdbestuur vanuit het Studiefonds ondersteunt.

Mr. Knook

CSFR

Op dinsdag 14 november vond de jaarlijkse ontmoeting plaats tussen de algemeen secretaris en het landelijke bestuur van de Civitas Studiosorum in Fundamento Reformato (CSFR). Tijdens deze bijeenkomst was ook een jeugdwerkadviseur van de Hersteld Hervormde Kerk aanwezig. De gesprekken concentreerden zich voornamelijk op de relatie tussen studenten en de kerkelijke gemeenten in steden. Deze relatie is voor studenten van groot belang, maar het blijkt soms lastig om deze concreet vorm te geven. Daarnaast is gesproken over een enquête over het functioneren van de grondslag van de CSFR. Op dit moment is ongeveer een vierde van de CSFR-leden afkomstig uit de Protestantse Kerk. Verder werd uitvoerig gesproken over de betekenis van de kerk en de rol van plaatselijke gemeenten. Dit is bijzonder relevant in een tijd waarin individualisering een grote rol speelt.

16. THGB

De Theologische Hogeschool 'Johannes Calvijn' (THGB) vanwege de Gereformeerde Bond is ondergebracht bij de Academie Theologie van de Christelijke Hogeschool Ede. De THGB heeft in de afgelopen jaren theologiestudenten ondersteund in hun opleiding. Omdat de belangstelling voor de activiteiten van de THGB afneemt, wordt momenteel nagedacht over de toekomst van de THGB en op welke wijze de Gereformeerde Bond betrokken kan blijven op het hoger beroepsonderwijs.

Toerusting en bemoediging

17. Commissie Toerusting

De Commissie Toerusting van de Gereformeerde Bond vervult een belangrijke rol in het toerusten van ambtsdragers en gemeenteleden. Hierbij richt de commissie zich op de opbouw van de gemeente en de verdieping van de geloofsbeleving. Ze zorgt onder andere jaarlijks voor drie themabrochures bij *De Waarheidsvriend* en bereidt studiedagen voor. Daarnaast is op de website van de Gereformeerde Bond allerlei informatie te vinden over onder andere pastoraat, prediking, gemeenteopbouw, kerk, geloofsleer, en jongeren en de kerk. De commissie bestaat uit ds. H. Liefding (voorzitter), ds. P. Nobel, ds. A.P. Pors, ds. M. van de Ruitenbeek, drs. P.J. Vergunst, drs. A.W. van Vugt en mw. A. Oosterom-Alblas (secretaris).

18. Ambtsdragers en kerkelijk werkers

Ambtsdragersontmoetingen

Op 5 en 12 september werden in twaalf regio's ambtsdragersontmoetingen gehouden. Sprekers op deze avonden waren ds. J.J. ten Brinke, ds. J. Muller, ds. P. Nobel, dr. P. Veerman, ds. W.J. Westland en ds. M.K. de Wilde. Het thema voor deze toerustingsavonden was 'En zie, Jezus komt'.

Beraadslag Grote steden

Op 6 oktober vond een ontmoeting plaats tussen ds. J.A.W. Verhoeven, drs. P.J. Vergunst en ambtsdragers uit Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Den Haag en Groningen. De zorgen en de zegeningen van de stadsgemeenten zijn hier aan de orde geweest. Daarnaast is er gereflecteerd op de vraag hoe we de gemeente bij Christus kunnen bewaren en of de Gereformeerde Bond voldoende aandacht heeft voor de specifieke vragen en uitdagingen van de grote steden.

Contio predikanten

Op Nieuw Hydepark in Doorn vond op 3 en 4 januari de predikantencontio plaats, waarbij een bijzonder groot aantal (170) predikanten aanwezig was. Ds. J.A.W. Verhoeven opende de contio met een inleiding over 'Prediking is getuigenis'. Dr. S. Lee hield een causerie over de positie van de migrantenkerken en deelde veel persoonlijke ervaringen. Prof. dr. H. van den Belt verzorgde een referaat over 'Christus' aanwezigheid in het heilig avondmaal. De dienaar, de gemeenschap en de bediening'. Op donderdag opende ds. J.J. ten Brinke de vergadering, waarna dr. B.J.D. van Vreeswijk sprak over het thema 'Waarom vergeeft God niet zomaar? Anselmus en Calvijn als bronnen voor een antwoord'. Prof. dr. H.G.L. Peels sloot de rij van sprekers met zijn referaat over 'Oordeel en genade in de prediking van Jeremia'. Peels benadrukte dat het uitgangspunt en het perspectief van de prediking van Jeremia de genadevolle liefde van God is.

Tour 'Dominee-ontmoet-dominee'

In het afgelopen jaar zijn diverse dominee-ontmoet-dominee bijeenkomsten gehouden. Doel van deze tour is om het onderlinge contact tussen predikanten te stimuleren. Ds. J.C. Schuurman heeft in Nieuwer Ter Aa (11 mei) en Putten (30 mei), een inleiding gehouden over 'Hoe word ik als predikant geestelijk gevoed?', waarna de predikanten in gespreksgroepen konden doorpraten over dit thema. In een nieuwe serie heeft P.J. Vergunst gesproken over 'Het gebedsleven van de predikant': in Hardinxveld-Giessendam (26 september), Tholen (10 oktober), Rijssen (25 januari), Veenendaal (31 januari), Wapenveld (8 februari), Putten (29 februari), Nieuwer Ter Aa (4 april) en Zoetermeer (17 april).

Contio predikantsvrouwen

In Putten werd op 9 november de predikantsvrouwencontio gehouden. Ds. N.M. Tramper sprak over het thema 'Stil bij U. De plek die God mij geeft'. In de middag waren er diverse workshops en werd samen gezongen.

Reformatische Omroep

In de programma's voor deze omroep gaat de Gereformeerde Bond in gesprek met personen over wat het betekent om hun plek in te nemen in het ambt, in de Protestantse Kerk in Nederland en in de samenleving. Het programma bestond uit vier afleveringen: 1. Op je plaats: ds. M.P.D. Barth (uitgezonden op 1 februari). 2. Op je plaats: dhr. A. Groothedde (uitgezonden op 8 februari). 3. Op je plaats: ds. J. Snaterse (uitgezonden op 15 februari). 4. Op je plaats: dhr. A. Wolswinkel en ds. J.C. Schuurman (uitgezonden op 22 februari). Luisteraars konden deze afleveringen op Radio 1 beluisteren. De gesprekken werden geleid voor W.H.C. Loedeman.

Predikantenberaad noordelijke provincies

Op 28 november vond de najaarsbijeenkomst van het predikantenberaad met de predikanten/voorgangers uit Groningen, Friesland en Drenthe plaats in Sebaldeburen. Tijdens deze bijeenkomst stond de vraag centraal hoe het Evangelie gedeeld kan worden in een seculiere omgeving. Ds. J.A.W. Verhoeven, die met de algemeen secretaris aan dit overleg deelneemt, hield de inleiding op basis van *Een vreemde nieuwe wereld* van Carl Trueman. Op 9 april vond de voorjaarsbijeenkomst plaats. Tijdens die bijeenkomst sprak ouderling/kerkelijk werker Joost van den Berge over missionaire motivatie en ds. M. de Jager over missionaire intelligentie.

Preekkringen

Onder de verantwoordelijkheid van het hoofdbestuur komen zes preekkringen regelmatig bijeen om te reflecteren op de aspecten van de preken. Elk jaar vindt er een evaluatie plaats met de mentoren en

het dagelijks bestuur. De kringen zijn actief in verschillende regio's: Noord-Nederland (mentor: ds. H.C. Marchand), Noordeloos (ds. L. Schaafsma), Nieuwerkerk aan den IJssel (prof. dr. F.G. Immink), Gelderland/Overijssel (ds. P.J. den Admirant), Noord-Holland (ds. J.P. Ouwehand), Flakkee, West-Brabant en Zeeland (ds. F. Hoek).

Predikanten in eerste gemeente

De voorzitter en algemeen secretaris bezoeken met regelmaat een predikant die in zijn eerste gemeente staat. Er is onder andere gesproken over de invulling van het werk en de positie in de gemeente, over het belang van persoonlijke studie, over de gevolgen van verhuizingen voor het gezin en over vreugden en verdriet in de gemeente rond huwelijk en echtscheiding. Tijdens andere ontmoetingen is gesproken over het denken over doop, kerk en ambt, over de verhouding tussen God en Zijn dienstknechten, over het gereformeerde spoor en over de kwetsbaarheid van kleine gemeenten.

Steunfonds Predikantsgezinnen

In geval van nijpende financiële situaties biedt de Stichting Steunfonds Predikantsgezinnen hulp aan predikantsgezinnen, aan weduwen en ex-partners van predikanten. De hulp die geboden wordt, kan bestaan uit incidentele financiële steun, maar ook uit begeleiding en advies in de financiële administratie. Op zaterdag 20 januari overleed onverwachts de secretaris van de stichting, ds. Marten Bernard Plette. Hij maakte vele jaren deel uit van het stichtingsbestuur. De stichting verliest in hem een zeer betrokken bestuurslid. Het bestuur van de stichting wordt gevormd door ds. H. Liefding, mw. M. Sonnenberg-Kroeze (voorzitter), mw. L. van de Wetering, dhr. H.D. de Wilde en dhr. A. Zwerus.

Emeritus predikanten

Het Hervormd-Gereformeerd Emeriticonact organiseert tweemaal per jaar bijeenkomsten in Veenendaal voor emeritus predikanten, hun echtgenotes en predikantsweduwen. Tijdens deze bijeenkomsten worden verschillende onderwerpen besproken. Op 11 oktober heeft ds. D. Meijvogel gesproken over het schipperspastoraat, terwijl op 20 maart ds. J. van Heijst de liturgie van de Hernhutters heeft behandeld. Het secretariaat, dat in handen was van ds. P. Vermaat, is overgenomen door ds. A. Baas. Het bestuur bestaat nu uit ds. J.P. Nap (voorzitter), mw. A. Altena-Blommers (penningmeester) en ds. Baas (secretaris).

Ds. Nap

19. Studiedagen

Studiedag Onstwedde

Op 26 juni organiseerden de Gereformeerde Bond en de HGJB gezamenlijk een studiedag in Onstwedde. Het centrale thema van deze dag was 'Transgenderisme'. Dhr. H. van Wijngaarden (HGJB) gaf een

Drs. Van Hoek

lezing waarin hij concreet uitlegde wat transgende-risme inhoudt. Drs. E. van Hoek-Burgerhart verzorgde een digitale lezing, waarin ze transgenderisme plaatste binnen het heersende culturele en ideologische denken. Ds. P. Nobel en Van Wijngaarden hebben vervolgens een workshop gehouden over pastoraat ten aanzien van genderdysforie en over het onderwijzen van jongeren in het jeugdwerk over de genderproblematiek.

Studiedag 't Harde

'Omgaan met lijden' was het onderwerp van de studiedag die op 11 oktober op 't Harde werd gehouden. Ds. G.H. Vlijm verzorgde een lezing met als titel 'Omgaan met gebrokenheid'. Aansluitend werden workshops gehouden over 'Levende rouw' (mw. M.A. Buitink-Heijblom), 'Lijden aan de kerk' (ds. J. Belder), 'Hoop in gebrokenheid' (mw. D. de Mots-Poortvliet) en over 'Omgaan met ziekten, de zin van het lijden en de kerk' (dhr. B. van den Brink).

Studiedag Woudenberg

Op 22 november organiseerde de Gereformeerde Bond een studiedag met als onderwerp 'Gescheiden... en dan?' Dr. D.J. Steensma ging in op het bijbels-theologisch perspectief van een gebroken huwelijk en drs. Alie Hoek-van Kooten hield een lezing over de vraag 'Kun je christelijk scheiden?' Nadien kon een keuze gemaakt worden tussen vijf workshops over de gevolgen van een echtscheiding.

Externe contacten

20. Organisaties binnen de Protestantse Kerk Zusterbonden

Op 15 november en op 3 april vonden in Driebergen vergaderingen plaats van het zevenbondenberaad. Namens de Gereformeerde Bond was drs. P.J. Vergunst afgevaardigd. Tijdens de eerste bijeenkomst hield dhr. H. van Wijngaarden een inleiding over het ontbreken van de prominente plaats van de Bijbel in ons geestelijk leven. In april sprak de Veluwe classispredikant dr. W. van Iperen over 'Hoe staat het ervoor met de kerk?' De andere bonden die deel uitmaken van dit beraad zijn de Hervormde Mannenbond, de Hervormde Vrouwenbond Vrouw tot Vrouw, de GZB, de IZB, de Zondagsscholenbond en de HGJB. De algemeen secretaris overlegt elke twee maanden met de directeurs van HGJB, IZB en GZB.

IZB

Directeur dr. J.A. van den Berg nam op 7 april afscheid als directeur van de IZB in een dienst gehouden in de Adventkerk te Amersfoort. Namens de Gereformeerde Bond was P.J. Vergunst vertegenwoordigd. Ds. M.C. Batenburg is per 1 september tot zijn opvolger benoemd. In dezelfde kerk is ds. T. de Ridder op 5 november bevestigd als theoloog-trainer bij de IZB.

HGJB

Op 28 september hebben dhr. W.H.C. Loedeman en ds. J.W. Verboom een gesprek gevoerd met een afvaardiging van de HGJB over de roeping om werkzaam te zijn in het christelijk onderwijs en over de urgentie om kerken bewust te laten worden dat toerusting voor geloofsonderwijs binnen de kerk nodig is.

21. Andere kerken en organisaties

Breed Beraad

Drs. P.J. Vergunst heeft op 18 september deelgenomen aan een vergadering van het Breed Beraad Protestantse Kerken. Tijdens dit overleg is gesproken over de wijze van publiciteit over het Koninklijk Huis, over waardering vanuit christelijk perspectief ten aanzien van het laatste kabinet-Rutte en er is aandacht besteed aan het aangescherpte beleid omtrent de Verklaring Omtrent Gedrag (VOG).

COGG

Op 1 juni heeft het Contactorgaan Gereformeerde Gezindte (COGG) vergaderd in Bodegraven. Tijdens deze bijeenkomst sprak dhr. A.M.K. Peters over 'Eenheid in verscheidenheid'; op 5 oktober sprak mw. dr. C. Hoogerland-van de Pol over het thema 'Vuur en water', waarbij vooral de vragen over kerkelijke eenheid centraal stonden. Op 1 februari vond opnieuw een vergadering plaats, waarbij dr. S.D. Post een lezing gaf met als onderwerp 'Tussen droom en daad' in relatie tot kerkelijke eenheid. Het jaarlijkse congres vond plaats op 17 april. Prof. dr. M.J. Kater hield een hoofdlezing, onder anderen ds. H.J. Lam gaf een reactie. De Gereformeerde Bond wordt binnen het COGG-bestuur vertegenwoordigd door ds. J.W. van Bart, ds. M. Krooneman, ds. J. Muller (voorzitter), ds. A.L. van Zwet en drs. P.J. Vergunst.

Centrum voor Israëlstudies

Op 26 september vond een gesprek plaats tussen ds. J.A.W. Verhoeven, P.J. Vergunst en voorzitter N. Belo van het Centrum voor Israëlstudies (CIS). Dit gesprek had betrekking op de afnemende kennis over Israël en de opzet van een lectoraat aan de Christelijke Hogeschool Ede (CHE) over de plaats van het Nieuwe Testament in de Joods-christelijke ontmoeting. Tijdens dit overleg werd de mogelijke betrokkenheid van de Gereformeerde Bond besproken. In maart is dit thema opnieuw met het CIS besproken, nu door ds. J.J. ten Brinke en de algemeen secretaris en heeft het hoofdbestuur besloten om in dit lectoraat te participeren, omdat bezinning ten aanzien van Israël in de Protestantse Kerk wenselijk geacht wordt.

Deputaten Eenheid Gereformeerde Belijders CGK

Op woensdag 4 oktober vond een ontmoeting plaats tussen een delegatie van de Gereformeerde Bond en de deputaten Eenheid van de Gereformeerde Belijders van de Christelijke Gereformeerde Kerken (CGK).

Deze gesprekken hebben als doel de relatie tussen de CGK en de Protestantse Kerk in Nederland en de Gereformeerde Bond vorm te geven. Samen met deputaat prof. M. den Heijer bezocht P.J. Vergunst de hervormde en christelijke gereformeerde kerkenraad van Baarn, gemeenten die nauw samenwerken. Op 20 maart hebben P.J. Vergunst en ds. J.A.W. Verhoeven overleg gevoerd met het moderamen van de Protestantse Kerk, met een afvaardiging van Deputaten Vertegenwoordiging CGK en Deputaten Eenheid CGK. Er is onder andere gesproken over kerkordelijke bepalingen rond het vormen van een samenwerkingsgemeenten van CGK en de Protestantse Kerk.

Israëlische ambassade

Op 24 oktober vond er op uitnodiging van ambassadeur Zijne Excellentie Modi Ephraïm een bijeenkomst plaats in de Israëlische ambassade in Den Haag. Tijdens deze bijeenkomst werden vertegenwoordigers van kerken en organisaties geïnformeerd over de verschrikkelijke gebeurtenissen van 7 oktober. De Gereformeerde Bond werd vertegenwoordigd door ds. J.A.W. Verhoeven en ds. J.J. ten Brinke.

Israëlberaad

Op 22 maart vond in Ede het jaarlijkse Israëlberaad plaats. Dit is een platform waarbij stichtingen, verenigingen en kerkelijke deputaatschappen binnen de gereformeerde gezindte zich kunnen aansluiten en heeft tot doel om elkaar te informeren over het werk dat in de afgelopen periode met betrekking tot Israël is verricht. Tijdens deze bijeenkomst vertegenwoordigden ds. J.J. ten Brinke en P.J. Vergunst ons. Er zijn gesprekken gevoerd over het bevorderen van bezinning op theologische faculteiten met betrekking tot Israël, de wenselijkheid van contact met de ambassade en onze houding ten opzichte van toenemend antisemitisme. Ds. R. van de Kamp uit Opheusden, die de afgelopen jaren als voorzitter van dit overleg fungeerde, heeft afscheid genomen.

Stichting Steunfonds Messiasbelijdende Joden

De Stichting Steunfonds Messiasbelijdende Joden heeft het Artiosboekje *Eigendom van God. Onze relatie tot Israël toegelicht voor een nieuwe generatie* aangeboden aan alle belijdeniscatechisanten van kerken die deelnemen aan deze stichting. Bijna 1500 exemplaren zijn voorzien van een eigen logo en voorwoord en gratis uitgereikt.

Nederlands Bijbelgenootschap

Op 2 februari heeft de algemeen secretaris een ontmoeting gehad met dr. R. Buitenwerf, directeur van het Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap (NBG). Er is gesproken over de afwezigheid van het NBG rond het besluit tot herziening van de Statenvertaling voor

het orthodoxe deel van de kerk. Desondanks streeft het NBG naar goede inhoudelijke banden met de Stichting Herziene Statenvertaling (HSV) en waar mogelijk naar elkaars steun.

EMG

Op 22 mei heeft de algemeen secretaris een gesprek gehad met directeur C. Heutink van de Erdee Media Groep. Tijdens dit gesprek is onder andere besproken hoe we een jongere generatie kunnen betrekken bij ons werk. Daarnaast hebben de heren W.H.C. Loedeman en A. Zwerus gesprekken gevoerd met de EMG over de mogelijkheid om *De Waarheidsvriend* te verspreiden via EMG op plaatsen waar dat mogelijk is. Dit heeft ertoe geleid dat vanaf 1 januari *De Waarheidsvriend* zo veel mogelijk wordt verspreid via de bezorgdienst van de EMG.

22. Buitenland

Oost-Europa

Namens de Gereformeerde Bond participeren ds. J.C. Breugem en drs. P.J. Vergunst in de commissie Mátraháza. Deze naam verwijst naar een conferentiecentrum in Hongarije. De commissie, waarin ook stichting Hulp Oost-Europa (HOE) deelneemt, organiseert conferenties en ontmoetingen tussen Nederlandse en Hongaarse predikanten. Van 2 tot 7 juni heeft voor de zesde keer een conferentie plaatsgevonden in Mátraháza in Hongarije.

Frankrijk

Het hoofdbestuur toont betrokkenheid bij enkele waardevolle initiatieven in Frankrijk:

1. Theologische Faculteit Jean Calvin in Aix-en-Provence: - Deze faculteit biedt een aanvulling op of verdieping van de theologische opleiding die studenten elders in de wereld hebben gevolgd.
2. Platform Frans Beraad: - Dit informele platform brengt organisaties en personen samen die werkzaam zijn in dienst van de kerk in Frankrijk of in Franstalige delen van de wereld.

Op 15 november heeft ds. P. Nobel de jaarlijkse vergadering bijgewoond. Tijdens deze bijeenkomst is kennisgemaakt met de docent Systematische theologie van de Faculté Jean Calvin, Pierre-Sovann Chauny, en werd gesproken over de uitdaging om met de studenten een geloofsgemeenschap te vormen in plaats van alleen onderwijs te geven.

Indonesië

Het hoofdbestuur steunt voor vier jaar het project van de GZB in Indonesië, genaamd 'Heidelberge Catechismus'. Ds. L.J. Vogelaar adviseert daar de synode en heeft trainingsprogramma's ontwikkeld voor gemeenteleden en ambtsdragers met als doel de opbouw van de gemeente van Christus. Deze steun is eind 2023 beëindigd.

23. Christelijk onderwijs

CHE

In mei vond de jaarlijkse ontmoeting plaats tussen onze algemeen secretaris, mr. H.M. Oevermans (directeur Theologie aan de CHE) en ds. A. Stijf (portefeuillehouder Onderwijs en relatie-manager). Tijdens deze bijeenkomst is gesproken over de aanstaande vacature voor een docent Oude Testament en vooral over de plaats van kerkelijk werkers. Er is verkend hoe *De Waarheidsvriend* kan bijdragen aan het werk van kerkelijk werkers.

Reformatorisch Voortgezet Onderwijs

Op 11 mei heeft het jaarlijks overleg plaatsgevonden tussen bestuurders van RVO-scholen en een afvaardiging van een zestal kerken. Namens de Gereformeerde Bond waren hierbij W.H.C. Loedeman en ds. J.W. Verboom aanwezig. Er is gesproken over een onderzoek naar hoe jongeren de Bijbel gebruiken, over de verstaanbaarheid van de Bijbel en er is aandacht besteed aan het lerarentekort.

Vereniging Gereformeerd Schoolonderwijs

W.H.C. Loedeman en ds. J.W. Verboom hebben op 20 september een vergadering van de Vereniging Gereformeerd Schoolonderwijs (VGS) bijgewoond. Er is tijdens deze ontmoeting gesproken over een nieuw wetsvoorstel dat de minister extra bevoegdheden geeft om in te grijpen in het beleid van scholen. De VGS maakt zich zorgen over de implicaties van dit wetsvoorstel.

24. Zorg

Eleos

Op 30 november bezochten dhr. W.H.C. Loedeman en ds. P. Nobel de halfjaarlijkse bijeenkomst met Eleos in Hoevelaken. Tijdens deze bijeenkomst stond een presentatie van dr. J. Schaap-Jonker centraal, waarin het onderwerp 'Informeel Kerkelijke Zorg' werd behandeld. Eleos heeft specifiek materiaal ontwikkeld om gemeenten te ondersteunen bij het bieden van daadwerkelijke hulp aan mensen die (tijdelijk) kampen met psychische nood. Tijdens de vergadering op 18 april werd gesproken over een nieuw strategisch beleidsplan en over het belang van de bijdrage van kerken met betrekking tot informele zorg.

Platform Cultuur voor het leven/Lindeboom Instituut

In dit platform worden gezamenlijk medisch-ethische vragen doordacht door de TU Utrecht, CHE, RMU, Schreeuw om Leven, Eleos en Lelie Zorg en Prolife Zorgverzekeraars. Ds. N.A. Donselaar, ds. J.W. Verboom en ds. M.K. de Wilde participeren gedurende drie jaar in dit platform.

A. Zwerus
uit *Emst* is secretaris
van het hoofdbestuur
van de Gereformeerde
Bond.

Personalia

25. Overleden

Wij vermelden de namen van predikanten die dit jaar

overleden zijn. Wij danken de Heere voor de gaven waarmee Hij deze dienstknechten sierde.

ds. Peter Albertus Vlok, 76 jaar;
ds. Jan Vroegindeweyj, 90 jaar;
ds. Albertus Tromp, 89 jaar;
ds. Teunis van 't Veld, 92 jaar;
ds. Klaas Reinier Cuperus, 90 jaar;
ds. Marten Bernard Plette, 78 jaar;
ds. Laurens Cornelis Talsma, 74 jaar;
ds. Johan Leendert Willem Koppenhol, 88 jaar;
ds. Tijs van den Brink, 91 jaar;
ds. Aaldert Talsma, 83 jaar;
ds. Jozias Blom, 80 jaar.

26. Met emeritaat

Dit jaar gingen onderstaande predikanten met emeritaat. We wensen hun gezondheid en kracht toe om zich voor de kerk van Christus te kunnen blijven inzetten. We noemen de predikanten, aangevuld met de laatste gemeente waar zij hebben gediend:

ds. A. Baas, Bodegraven;
ds. J. Snaterse, Hoogeveen;
ds. J.J. van Holten, IJsselstein;
ds. W.G. Hulsman, Genemuiden;
ds. J. de Jong, Pijnacker;
ds. W. van Weelden, Oud-Alblas;
ds. W.G. Teeuwissen, Veenendaal;
ds. M.A. Kuijt, Wijk (bij Heusden).

27. Nieuwe lichte

Een aantal proponenten heeft een beroep ontvangen en aangenomen en is bevestigd in het ambt van predikant of hoopt binnenkort bevestigd te worden. We bidden om Gods zegen op hun arbeid. Het betreft de volgende broeders:

prop. L.W.M. van Aalst, Mastenbroek;
prop. J.J. van der Meulen, Nieuwer Ter Aa;
prop. J. Schneider, Hoogblokland;
prop. W.T. Koelewijn, Bergschenhoek;
prop. A. van der Werf, Wekerom;
prop. F.C. de Ronde, Willige Langerak;
prop. J.H. van Doleweerd, via GZB Colombia;
prop. A.S.N. Noorland, Goudriaan-Ottoland;
prop. M. Bos, Ederveen.

28. Afsluiting

Dit jaarverslag biedt een overzicht van de activiteiten die door de medewerkers en het hoofdbestuur zijn georganiseerd of waarbij het bestuur betrokken was. We zijn dankbaar voor de inzet van de werknemers, maar ook voor de bijdrage van de vele scribenten en vrijwilligers. Het hoofdbestuur heeft regelmatig de kernthema's zoals ambt, de Heilige Schrift, de gemeente, de prediking en liturgie, de kerk, de belijdenis en het christelijk onderwijs geagendeerd. We hebben ons gericht op het toerusten van de gemeente en het bevorderen van waakzaamheid en verwachting in onze roeping. Het jaarthema van 2023,

'Zie, Hij komt', herinnert ons eraan dat we uitkijken naar de komst van onze Heere. In de komende jaren hopen enkele medewerkers met pensioen te gaan, en het hoofdbestuur doet wat nodig is om onze missie op de middellange termijn te kunnen blijven vervullen.

In dankbaarheid aan onze Heere richten wij ons voortdurend op de komst van Christus en de opbouw van Zijn gemeente. We zijn dankbaar voor uw steun en betrokkenheid. ■

Financieel verslag over 2023

Tekst: L.P. de Wit

Via de samengevatte jaarrekening die hieronder zal worden toegelicht, doen we verslag over het boekjaar 2023 van de vereniging. We sloten dit verenigingsjaar af met een positief resultaat van € 129.000. Met name de niet-gerealiseerde waardeverandering van de beleggingsportefeuille en de nalatenschappen hebben hier fors aan bijgedragen. Er is een beoordelingsverklaring afgegeven door WITH accountants.

Jaaroverzicht

De Gereformeerde Bond kent drie fondsen, die bestemd zijn voor de doelstellingen van de vereniging.

Steunfondsen

Via het steunfonds ondersteunen we financieel waar nodig gemeenten om bijvoorbeeld een predikant te beroepen. Diverse gemeenten zijn afgelopen jaar weer ondersteund. De uitgaven vanuit dit fonds waren fors lager dan voorgaande jaren. Het aantal uitkeringen is lager en daarnaast zijn er ook reserveringen vrijgevallen doordat een tweetal gemeenten helaas zijn opgeheven. We mogen dankbaar zien dat de baten van het fonds in 2023 stabiel zijn, zodat we gemeenten blijven kunnen ondersteunen.

Studiefonds

Met het Studiefonds ondersteunen we studenten door middel van studietoelagen (bijvoorbeeld bij zogenoemde 'late roepingen') en bijdragen ten behoeve van hulp bij de opbouw van hun bibliotheek (HOB), en promoties. Daarnaast financieren we vanuit dit fonds studiedagen, de studieweek voor theologiestudenten en financieren we enkele assistenten in opleiding (AIO's) aan de Protestantse Theologische Universiteit (PThU). In 2023 hebben we verder geïnvesteerd in een collegereeks voor studenten over de prediking. In 2023 zijn de baten voor het fonds fors lager dan in 2022. Dit komt doordat we in 2022 een fondswervingsactie hebben gehouden en in 2023 niet.

Leerstoelfonds

Vanuit het Leerstoelfonds worden onze hoogleraren H. van den Belt en W.H.Th. Moehn gefinancierd.

Prof. Van den Belt had tot 1 september 2023 een full-time aanstelling bij de VU Amsterdam, waarvan de GB 50% financierde. Doordat de aanstelling is gehalveerd per 1 september, is de financiering vanuit de GB komen te vervallen. Prof. Moehn is voor 40% aangesteld als bijzonder hoogleraar vanwege de Gereformeerde Bond aan de PThU.

BEOORDELINGSVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur van de Gereformeerde Bond tot Verbreiding en verdediging van de Waarheid in de Protestantse Kerk in Nederland

Ons oordeel

De samengevatte jaarrekening 2023 van de Gereformeerde Bond tot Verbreiding en verdediging van de Waarheid in de Protestantse Kerk in Nederland (hierna: Gereformeerde Bond) te Utrecht is ontleend aan de beoordeelde jaarrekening 2023 van de Gereformeerde Bond.

Naar ons oordeel is de samengevatte jaarrekening in alle van materieel belang zijnde aspecten consistent met de beoordeelde jaarrekening 2023 van de Gereformeerde Bond.

Samengevatte jaarrekening

De samengevatte jaarrekening bevat niet alle toelichtingen die zijn vereist op basis van in Nederland algemeen aanvaarde verslaggevingsregels. Het kennisnemen van de samengevatte jaarrekening en onze verklaring daarbij kan derhalve niet in plaats treden van het kennisnemen van de beoordeelde jaarrekening van de Gereformeerde Bond en onze beoordelingsverklaring daarbij.

De beoordeelde jaarrekening en onze beoordelingsverklaring daarbij

Wij hebben een goedkeurend oordeel verstrekt bij de beoordeelde jaarrekening 2023 van de Gereformeerde Bond in onze beoordelingsverklaring van 25 april 2024.

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de samengevatte jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de samengevatte jaarrekening op basis van haar grondslagen.

Onze verantwoordelijkheden

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel of de samengevatte jaarrekening in alle van materieel belang zijnde aspecten consistent is met de beoordeelde jaarrekening op basis van onze werkzaamheden uitgevoerd in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 810 'Opdrachten om te rapporteren betreffende samengevatte financiële overzichten'.

Was getekend te Sliedrecht, 25 april 2024.

WITH Accountants B.V.
P. Alblas RA

Ook de universitair docent dr. P. Veerman wordt uit het Leerstoelfonds gefinancierd. De opbrengsten uit collecten zijn in de afgelopen jaren stabiel. De financiële reserve van het Leerstoelfonds is hoog. Binnen het Leerstoelfonds worden ook de middelen die voor het Cornelis Graafland Centrum zijn bedoeld gereserveerd. Door diverse giften en toezeggingen is ds. H.B. van der Knijff vanaf 2023 aan de slag gegaan als promovendus bij het CGC.

De Waarheidsvriend

De Waarheidsvriend is de wekelijkse uitgave van de GB. De lasten voor *De Waarheidsvriend* nemen toe als gevolg van onder andere porto-, papier- en personeelskosten. De huidige abonnementsprijs is € 53 per jaar. De lasten zijn ten opzichte van 2022 gestegen, onder andere vanwege hogere drukkosten.

L.P. de Wit
uit Bergambacht is
penningmeester van
het hoofdbestuur van
de Gereformeerde
Bond.

Overig

Over het algemeen zien we met dankbaarheid dat de baten van de vereniging afgelopen jaar zijn toegenomen, met name als gevolg van toegenomen giften. In 2023 hielden we een actie voor het algemeen werk, waardoor we extra giften hebben ontvangen. Daarnaast zien we dat er velen zijn die bij het opstellen van een testament denken aan ons werk. Dit jaar ontvingen we € 223.000 aan nalatenschappen. Afgelopen jaar zijn de kosten als gevolg van hogere

lonen gestegen. Ook zien we dat we een heel jaar hebben gehad zonder beperkende maatregelen van het coronabeleid. Hierdoor konden vrijwel alle activiteiten in 2023 weer worden opgepakt. Daar kijken we uiteraard met dankbaarheid naar, maar het leidt ook tot meer kosten.

Balans

De vereniging beschikt over een vermogen van circa € 4 miljoen. Deze is verdeeld over verschillende reserves en de fondsen. Ongeveer de helft van het vermogen is momenteel belegd. Van Lanschot Kempen is onze vermogensbeheerder. Vorig jaar hebben we een zeer forse waardedaling van de portefeuille gerapporteerd. Dit werd met name veroorzaakt door de toen sterk stijgende rentes. We zien dat in 2023 een groot deel van dit verlies in waarde is hersteld. Beleggen doen we daarnaast voor de lange termijn. De beleggingsdoelstellingen zijn erop gericht op het vermogen op de lange termijn waardevast te houden.

Ten slotte...

Als de HEERE het huis niet bouwt, tevergeefs zwoegen zijn bouwers eraan. Al onze voornemens voor 2024 staan onder het voorbehoud uit Jakobus 4:13-16.

In het vertrouwen u naar behoren te hebben geïnformeerd en tot nadere toelichting altijd bereid. ■

Balans per 31 december 2023

ACTIVA	31-12-2023		31-12-2022	
	€	€	€	€
Vaste activa				
Materiële vaste activa	1.023	1.023	1.315	1.315
Vlottende activa				
Vorraden	4.699		1.112	
Vorderingen	23.315		23.824	
Effecten	2.333.221		2.169.088	
Liquide middelen	1.655.080		1.756.467	
	4.016.315		3.950.491	
	4.017.338		3.951.806	
PASSIVA (na resultaatbestemming)				
Reserves en Fondsen				
Continuïteitsreserve	750.005		750.000	
Bestemmingsreserve projectenfonds	1.696.296		1.582.699	
Bestemmingsfonds steun gemeenten	535.543		484.449	
Bestemmingsfonds studiefonds	131.630		134.057	
Bestemmingsfonds leerstoelen	627.352		660.322	
	3.740.826		3.611.527	
Langlopende schulden	67.580		108.851	
Kortlopende schulden	208.932		231.428	
	4.017.338		3.951.806	

EUROPESE VERKIEZINGEN

STEM CHRISTELIJK REM EUROPA

6 juni komt snel dichterbij. Een belangrijke datum. Op die dag mogen we naar de stembus voor de Europese verkiezingen. Voor velen staat deze verkiezing ver van het bed. Er spelen echter grote belangen.

Over heel veel van onze wetten en regels wordt in Europa besloten. Er zijn grensoverschrijdende kwesties waarbij het goed is samen te werken. Denk aan handel, vervuiling en migratie. De SGP verzet zich echter tegen een ontwikkeling van de EU naar een superstaat.

■ Bert-Jan Ruissen staat ervoor. Vrijmoedig en beslist.

Veel belangrijker nog is dat Bert-Jan Ruissen (lid Europees Parlement en lijsttrekker SGP) als een van de zéér weinigen een helder christelijk geluid laat horen in het Europees Parlement. Zo staat hij pal voor het leven, het gezin en Israël. Vrijmoedig en beslist.

Houd Bert-Jan in het Europees Parlement. Ja, het kan... Met uw gebed en uw stem!

sgp.nl/verkiezingen

SGP

Exploitatie overzicht 2023 / begroting 2024

Het vergelijk (in afgeronde bedragen) van het exploitatie overzicht 2023 met 2022 en de begroting 2024 is als volgt:

	Begroting 2024 €	Begroting 2023 €	Werkelijk 2023 €	Werkelijk 2022 €	Vershil t.o.v. Werkelijk 2022 €	Vershil t.o.v. Begroting 2023 €
Baten						
Steunfonds	60.000	60.000	72.000	78.000	-6.000	12.000
Studiefonds	134.000	84.000	97.000	140.000	-43.000	13.000
Leerstoelfonds	149.000	149.000	171.000	187.000	-16.000	22.000
De Waarheidsvriend	490.000	498.000	518.000	495.000	23.000	20.000
Theologia Reformata	29.000	33.000	29.000	29.000	0	-4.000
Subtotaal fondsen	862.000	824.000	887.000	929.000	-42.000	63.000
Contributies / giften	177.000	228.000	229.000	191.000	38.000	1.000
Publicaties en royalties	5.000	5.000	7.000	7.000	0	2.000
Overige opbrengsten	14.000	13.000	21.000	25.000	-4.000	8.000
Subtotaal algemene opbrengsten	196.000	246.000	257.000	223.000	34.000	11.000
Totaal	1.058.000	1.070.000	1.144.000	1.152.000	-8.000	74.000
Lasten						
Steunfonds	78.000	71.000	15.000	76.000	-61.000	-56.000
Studiefonds	90.000	89.000	93.000	105.000	-12.000	4.000
Leerstoelfonds	132.000	177.000	197.000	155.000	42.000	20.000
De Waarheidsvriend	474.000	447.000	479.000	444.000	35.000	32.000
Theologia Reformata	29.000	28.000	25.000	28.000	-3.000	-3.000
Subtotaal fondsen	803.000	812.000	809.000	808.000	1.000	-3.000
Personeelskosten bureau	343.000	333.000	344.000	327.000	17.000	11.000
Huisvestingskosten	31.000	30.000	29.000	27.000	2.000	-1.000
Administratie- en beheerskosten	66.000	65.000	57.000	48.000	9.000	-8.000
Ledenadministratie	14.000	21.000	17.000	11.000	6.000	-4.000
Geldwerving	18.000	38.000	42.000	34.000	8.000	4.000
Bestuurs- en representatiekosten	37.000	37.000	46.000	34.000	12.000	9.000
Vergaderingen / conferenties	51.000	49.000	47.000	40.000	7.000	-2.000
Bijdragen organisaties	11.000	11.000	5.000	7.000	-2.000	-6.000
Overige kosten	11.000	11.000	19.000	15.000	4.000	8.000
Subtotaal algemene uitgaven	582.000	595.000	606.000	543.000	63.000	11.000
Totaal	1.385.000	1.407.000	1.415.000	1.351.000	64.000	8.000
Per saldo verenigingsactiviteiten	-327.000	-337.000	-271.000	-199.000	-72.000	66.000
Financiële baten en lasten	14.000	13.000	177.000	-281.000	458.000	164.000
Inkomsten uit nalatenschappen	0	0	223.000	61.000	162.000	223.000
Resultaat	-313.000	-324.000	129.000	-419.000	548.000	453.000